

ЕТИКА В ІНТЕРНЕТІ

I. Вступ

1. «Теперішня революція в соціальній комунікації – це щось більше, ніж просто технологічний переворот. Вона тягне за собою глибоке перетворення тих чинників, крізь які люди сприймають довколишній світ, за допомогою яких перевіряють і висловлюють сприйняте. Постійна доступність ідей та образів, швидке пересилання їх навіть між континентами – усе це мало важливі наслідки (як позитивні, так і негативні), глибоко позначившись на психологічному, моральному й соціальному розвитку особистості, на структурі й функціонуванні людських спільнот, на відносинах між культурами, на сприйнятті й поширенні цінностей, світоглядних уявлень, ідеологій та релігійних переконань»¹.

Істинність цих слів упродовж останнього десятиліття стала яснішою, аніж будь-коли. Сьогодні не потрібно хтосьна-якої фантазії, щоб уявити собі землю, оповиту мережею зв'язків у гудінні електронних комунікацій – балакучу планету, що зручно примістилася серед ошадливої тиші Вселенної. Постає етичне питання, чи це сприяє правдивому людському розвитку, чи допомагає окремим людям і цілим народам розвиватися відповідно до свого трансцендентного призначення.

Звичайно, багато в чому допомагає. Нові медіа – потужний інструмент для освіти й культурного розвитку, для комерційної діяльності та участі в політичному житті, для міжкультурного діалогу та порозуміння; і, про що ми зазначали в супровідному до цього документі,² вони також можуть служити справі релігії. Однак у цієї медалі є й другий бік. Засоби комунікації, які можна використати на добро осіб і спільнот, можуть стати також знаряддям експлуатації, маніпулювання, домінування та розбещування.

¹ Папська рада у справах соціальної комунікації. «Aetatis novae» («За нової доби»): Душ-пастирська інструкція про соціальну комунікацію до 20-ї річниці «Communio et progressio» (22 лютого 1992 року), 4 (тут і далі цей документ цит. за: *Церква і соціальна комунікація: Найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа* / упор. М. Перун. Львів 2004).

² Папська рада у справах соціальної комунікації «Церква та інтернет».

2. Інтернет – найновіший і з багатьох поглядів найпотужніший серед комунікаційних засобів – таких як телеграф, телефон, радіо, телебачення, – що упродовж останніх півтора століття поступово усували перешкоду, якою є час і простір, для комунікації між людьми. Це має величезні наслідки для людини, народів і всього світу.

У цьому документі ми хочемо викласти католицький погляд на інтернет, як вихідну позицію для діалогу Церкви з іншими суспільними групами, особливо релігійними, на тему розвитку й використання цього дивовижного технологічного інструменту. Нині інтернет має багато добрих застосувань, а прогнозується ще набагато більше; проте його неправильне використання може завдати багато шкоди. Який буде наслідок використання інтернету – благо чи шкода – значною мірою залежить від вибору, dokonати який Церква допомагає внесенням двох надзвичайно важливих елементів: своїм заангажуванням у справу захисту гідності людської особи та своєю давньою традицією моральної мудрості.³

3. Як і у випадку інших медіа, людина і спільнота є ключовими в етичній оцінці інтернету. Коли йдеться про зміст повідомлень, процес комунікації, структурні і системні проблеми комунікації, то «має діяти така головна етична засада: людська особа і спільнота людей є метою і мірилом використання засобів соціальної комунікації. Спілкування має відбуватися від людини до людини й задля цілісного розвитку всіх людей»⁴.

Спільне добро – «сукупність тих умов суспільного життя, які дають можливість і спільнотам, і їхнім окремим членам повніше та швидше досягти власної досконалості»⁵ – друга основна засада етичної оцінки соціальних комунікацій. Його слід розуміти як сукупність усіх добрих цілей, до яких члени цього суспільства йдуть разом і для виконання та підтримання яких громада існує. Добро окремих осіб залежить від спільного добра усього суспільства.

Чеснотою, яка робить людей здатними захищати спільне добро і сприяти його досягненню, є солідарність. Солідарність – це не «невизначне співчуття або поверхове розчулення» з приводу проблем інших людей, а «тверда і стійка рішучість брати на себе зобов'язання на користь спільного добра, тобто добра всіх і кожного, адже ми всі дійсно відповідальні за всіх»⁶. Нині солідарність має, зокрема, виразний і значний міжнародний вимір; доречно говорити про міжнародне спільне добро і працювати для нього.

³ Папська рада у справах соціальної комунікації. «Етика в комунікації», 5.

⁴ Там само, 21.

⁵ II Ватиканський Собор. «Gaudium et spes», 26; Катехизм Католицької Церкви, 1906.

⁶ Іван Павло II. «Sollicitudo rei socialis», 38.

4. Міжнародне спільне добро, чеснота солідарності, революція у засобах комунікації та інформаційних технологіях, а також інтернет мають прямий стосунок до процесу глобалізації.

Значною мірою нові технології сприяють і підтримують глобалізацію, створюючи умови, в яких «міждержавні кордони більше не обмежують комерцію і комунікацію»⁷. Це має надзвичайно важливі наслідки. Глобалізація може підвищувати рівень добробуту та сприяти розвитку; вона має такі переваги, як «ефективність та збільшення виробництва ... тісніша єдність поміж народами ... і продуктивніше служіння людському роду»⁸. Однак прибутки, як це було і дотепер, не розподіляються рівномірно. Деякі люди, підприємства та країни надзвичайно збагатилися, тоді як інші відстали. Цілі народи були майже повністю вилучені з цього процесу, їм відмовили у праві мати місце у світі, що набував нових форм. «Глобалізація, яка спричинила глибокі трансформації в економічних системах, творячи несподівані можливості зростання, водночас призвела до того, що багато людей опинилися на узбіччі: як результат, безробіття в найбільш розвинутих країнах і крайня бідність у багатьох країнах південної півкулі не дають змоги мільйонам жінок і чоловіків користати з прогресу і добробуту»⁹.

Це зовсім не означає, що суспільства, які вступили у процес глобалізації, зробили це внаслідок вільного і свідомого вибору. Навпаки, «багато людей, особливо тих, що перебувають в несприятливій ситуації, відчувають зміни як щось, що їм нав'язали, а не як процес, в якому вони можуть активно брати участь»¹⁰.

У багатьох частинах світу глобалізація спричинила швидкі та радикальні соціальні зміни. Це не лише економічний, а й культурний процес, з позитивними і негативними аспектами. «Хто в ньому перебуває, часто сприймає глобалізацію як руйнівну повінь, що загрожує суспільним нормам, які запевняли безпеку, і культурним орієнтирам, які давали напрям у житті... Зміни в технології і в трудових відносинах відбуваються занадто швидко, щоб культури встигали на них реагувати»¹¹.

5. Одним із основних наслідків такої дерегламентації та лібералізації за останні роки був перехід влади від національних держав до міжнародних корпорацій. Важливо заохочували ці корпорації і допомагати їм

⁷ Іван Павло II. Промова на Папській академії соціальних наук, 2 (27 квітня 2001).

⁸ Іван Павло II. Постсинодальне Апостольське звернення «Ecclesia in America», 20.

⁹ Іван Павло II. Промова до дипломатичного корпусу, акредитованого при Святому Престолі (10 січня 2000), 3.

¹⁰ Іван Павло II. Послання для Папської академії соціальних наук, 2.

¹¹ Там само, 3.

у тому, щоб вони використовували цю владу на благо людства; і це вказує на необхідність розвивати обмін думками та діалог між ними та іншими зацікавленими інституціями, такими як Церква.

Використання нових інформаційних технологій та інтернету має бути розумне і керуватися непохитною відданістю справі солідарності у служінні спільному добру як на національному, так і на міжнародному рівнях. Ця технологія може бути засобом вирішення людських проблем, сприяння всебічному розвитку людей, творення світу, що ним буде правити справедливість, мир та любов. Нині медіа мають ще більшу можливість допомогти кожній людині в будь-якій частини світу стати «співробітником у справах людського роду», ніж це було понад тридцять років тому, коли про це було зазначено в Пастирській Інструкції про засоби соціальної комунікації «*Communio et progressio*»¹².

Це чудова мрія. Інтернет може допомогти її реалізувати – щодо окремих осіб, груп, націй і всього людства – тільки якщо його використовувати у світлі чітких, обґрунтованих етичних принципів, особливо чесноти солідарності. Це буде на користь усім, бо «сьогодні ми ясніше, ніж колись, розуміємо: ми ніколи не матимемо щастя і спокою одні без одних, а тим паче коли одні будуть протиставлятися іншим».¹³ Це буде виявом такої духовності спільноти, яка передбачає «здатність бачити в іншій людині насамперед позитивне і що слід прийняти і цінувати як дар від Бога», а також «вміння „дати місце” братам і сестрам, „носити тягарі один одного” (Гал. 6,2) й опиратися егоїстичним спокусам, які постійно нам загрожують»¹⁴.

6. Поширення інтернету також ставить низку інших етичних питань: про приватність, безпеку та конфіденційність даних, авторське право та інтелектуальну власність, порнографію, сайти, що пропагують ненависть, поширення чуток і нищення репутації особи під виглядом новин і ще багато іншого. Про деякі з цих проблем ми будемо говорити трохи нижче, водночас визнаючи, що вони потребують подальшого аналізу та обговорення за участі всіх зацікавлених сторін. В принципі, однак, ми не розглядаємо інтернет тільки як джерело проблем; ми бачимо його джерелом користі для людського роду. Але переваги можна повністю реалізувати тільки тоді, коли будуть вирішені проблеми.

¹² «*Communio et progressio*», 19.

¹³ Іван Павло II. Послання до дипломатичного корпусу, 4.

¹⁴ Іван Павло II. Апостольське послання «*Novo millennio ineunte*», 43.

II. Про інтернет

7. Інтернет має низку визначних прикмет. Він працює миттєво, без посередників, доступний у всьому світі, децентралізований та інтерактивний. Він може нескінченно поширювати свій зміст та аудиторію, дивовижно гнучкий і здатний пристосовуватися. Інтернет егалітарний у тому сенсі, що будь-яка людина з потрібним обладнанням і поміркованими технічними вміннями може бути активно присутня у кіберпросторі, заявити своє послання світові й домагатися уваги до нього. Інтернет дає особам можливість зберігати анонімність, грати різні ролі і фантазувати, а також входити у спільноту з іншими, ділитися з ними. Відповідно до смаків користувачів, інтернет однаково добре надається для того, щоб брати активну участь і бути пасивним реципієнтом у «світі самодостатності й нарцисизму, що діє на них майже наркотично»¹⁵. Його можна використати, щоб зламати ізоляцію осіб та груп, але він може і поглибити її.

8. Технологічні принципи, що лежать в основі інтернету, мають істотний вплив на його етичні аспекти: люди були схильні використовувати його відповідно до того, яким він був задуманий, і пристосовувати його саме для такого використання. Ця «нова» система насправді сягає своєю історією періоду холодної війни 1960-х років, коли вона мала знешкодити ядерний напад через створення децентралізованої мережі комп'ютерів з життєво важливою інформацією. Децентралізація була ключовим моментом системи, оскільки в цьому випадку, як сподівалися, втрата одного або навіть багатьох комп'ютерів не означала б втрати всієї інформації.

Ідеалістичне уявлення про вільний обмін інформацією та ідеями мало гідну похвали участь у розвитку інтернету. Проте децентралізована конфігурація і відповідно децентралізована побудова світової мережі наприкінці 1980-х стали водночас чинниками, що сприяли ухилянню від усього, що нагадує про правове регулювання чи про відповідальність перед суспільством. Так виник перебільшений індивідуалізм у ставленні до інтернету. Так з'явилось, як говорили, нове царство, чудесна сфера кіберпростору, де був дозволений будь-який спосіб самовираження і де єдиним законом була загальна індивідуальна свобода робити все, що хочеться. Звичайно, це означало, що єдиною спільнотою, чії права та інтереси будуть по-справжньому визнані в кіберпросторі, буде спільнота радикальних прихильників уседозволеності (libertarians). Цей спосіб думання і далі має великий вплив у деяких колах, його підтримують

¹⁵ «Етика в комунікації», 2.

відомими лібертаріанськими аргументами, які зазвичай використовують для захисту порнографії і насильства в усіх медіа.¹⁶

Хоча радикальні індивідуалісти й підприємці зазвичай це дві цілком відмінні категорії людей, існує збіг інтересів між тими, хто хоче, щоб інтернет був місцем для майже всіх видів самовираження, хоч би які вони були підлі й деструктивні, і тих, хто хоче, щоб він був засобом безперешкодної комерційної діяльності згідно з неоліберальною моделлю, що «вважає прибуток і закон ринку єдиними параметрами, навіть коли це шкодить гідності осіб та народів і належній їх пошані»¹⁷.

9. Вибух розвитку інформаційних технологій у багато разів підвищує комунікаційні можливості деяких привілейованих осіб і груп. Інтернет може допомогти людям відповідально користуватися свободою і демократією, розширювати спектр можливостей вибору в різних сферах життя, розсунути освітні та культурні горизонти, подолати поділи, різними способами підтримувати людський розвиток. «Вільний потік образів і слів у глобальному масштабі змінює не тільки політичні та економічні відносини між народами, а й саме розуміння світу. Він відкриває широкий спектр нечуваних досі можливостей»¹⁸. Міжкультурний діалог, опертий на спільних цінностях, вкорінених у природі людини, що став можливим завдяки інтернету та іншим засобам соціальної комунікації, може бути «особливо ефективним знаряддям для побудови цивілізації любові»¹⁹.

Але це ще не все. «Хоч як це парадоксально, але ті ж самі сили, які можуть привести до ліпшої комунікації, також можуть поглиблювати егоцентризм і відчуження»²⁰. Інтернет може об'єднувати людей, але він також може їх розділяти: як окремих осіб, так і групи, що взаємно не довіряють одні одним, що розділені ідеологією, політикою, майновим статусом, расовою чи етнічною належністю, різницями між поколіннями і навіть релігією. Інтернет уже тепер використовують в агресивний спосіб, майже як зброю, і вже говорять про небезпеку «кібертероризму». Болісним безглуздом було б, якби цей засіб спілкування, що має такий великий потенціал об'єднувати людей, повернувся до своїх витоків, що сягають холодної війни, і став ареною міжнародного конфлікту.

¹⁶ Папська рада у справах соціальної комунікації. «Порнографія і насильство в засобах масової комунікації», 20.

¹⁷ «Церква в Америці», 56.

¹⁸ Послання щодо відзначення Всесвітнього дня миру 2001 року, 11.

¹⁹ Там само, 16.

²⁰ Іван Павло II. Послання на 33-й Всесвітній день комунікацій «Мас-медіа: дружня присутність біля тих, хто шукає Отця» (24 січня 1999), 4 (цит. за: *Церква і соціальна комунікація...*).

III. Деякі проблемні питання

10. Про деякі пов'язані з інтернетом проблеми вже було дещо згадано.

Одна з найважливіших проблем пов'язана з тим, що сьогодні називається «цифровою прірвою» – формою дискримінації, що розділяє багатих і бідних як у рамках одного народу, так і на міжнародному рівні, бо одні мають доступ до нової інформаційної технології, а інші його позбавлені. У цьому сенсі це оновлена версія давньої прірви між «інформаційно багатими» та «інформаційно бідними».

Вислів «цифрова прірва» наголошує на тому, що і кожна окрема особа, і різні групи й народи повинні мати доступ до нової технології, щоб брати участь в обіцяних перевагах глобалізації та розвитку, а не щораз більше відставати. Необхідно, «щоб розрив між тими, хто черпає користь від нових засобів інформації та вираження, і тими, хто ще не має до них доступу, не став ще одним неконтрольованим джерелом нерівності та дискримінації»²¹. Треба знайти шляхи, щоб зробити інтернет доступним для менш привілейованих груп чи то безпосередньо, чи принаймні через його зв'язок з дешевшими традиційними медіа. Кіберпростір має бути всеосяжним джерелом інформації та послуг, безкоштовно доступних для усіх і в широкому діапазоні мов. Громадські інститути несуть особливу відповідальність за творення і підтримку таких сайтів.

У час, коли формується нова глобальна економіка, Церква турбується, щоб «переможцем у цьому процесі було все людство», а не лише «багата еліта, яка керує наукою, технологією і ресурсами планети»; це означає, що Церква прагне «надати глобалізації такої форми, яка поставить її на службу кожній людині зокрема і всім людям загалом»²².

У зв'язку з цим варто пам'ятати, що причини і наслідки згаданого розриву стосуються не лише економічної, а й технічної, соціальної та культурної сфер. Наприклад, ще одна інтернетна «прірва» працює проти жінок, і її теж треба усунути.

11. Ми особливо стурбовані культурним аспектом того, що тепер відбувається. А саме, нові інформаційні технології та інтернет, як потужні інструменти процесу глобалізації, передають і допомагають прищеплювати певний набір культурних цінностей – способи мислення про соціальні відносини, сім'ю, релігію, людську кондицію – новизна і чар яких можуть кинути виклик і придушити традиційні культури.

²¹ Іван Павло II. Послання на 31-й Всесвітній день комунікацій «Повідомляти про Ісуса – Дорогу, Правду, Життя» (24 січня 1997).

²² Іван Павло II. Промова до Папської академії соціальних наук, 5.

Міжкультурний діалог і взаємозбагачення, звичайно, дуже потрібні. Справді, «діалог між культурами сьогодні як ніколи потрібний, особливо з погляду впливу нових комунікаційних технологій на життя людей і народів»²³. Але це має бути дорога з двостороннім рухом. Культури мають багато що запропонувати одна одній, а коли одна культура накидає іншій світогляд, цінності і навіть мову, то це вже не діалог, а культурний імперіалізм.

Культурне домінування є особливо серйозною проблемою, коли домінуюча культура несе хибні цінності, ворожі стосовно істинного добра окремих осіб і груп. У сучасній ситуації інтернет, поряд з іншими засобами соціальної комунікації, передає послання, просякнуте цінностями західної світської культури, людям і суспільствам, які у багатьох випадках не готові оцінити це послання і з ним впоратися. Внаслідок цього виникає багато серйозних проблеми – наприклад, у сфері шлюбу та сімейного життя, які переживають «глибоку і обширну кризу»²⁴ в багатьох частинах світу.

У таких обставинах необхідними є культурна чутливість і повага до цінностей та переконань інших людей. Міжкультурний діалог, що «захищає самобутність культур як історичні й творчі вияви глибшої єдності людської сім'ї та... підтримує взаєморозуміння і спілкування між ними»²⁵ потрібний, щоб творити і плекати почуття міжнародної солідарності.

12. Питання свободи висловлювання в інтернеті також складне й породжує чергові проблеми.

Ми рішуче підтримуємо свободу висловлювання й вільний обмін думками. Свобода шукати і пізнавати правду – фундаментальне право людини²⁶, а свобода висловлення думок – наріжний камінь демократії. «Людина, якщо вона поважає моральний порядок і загальні інтереси, має право шукати істину, висловлювати і поширювати свої думки... і має бути правдиво інформована про справи суспільної ваги»²⁷. Громадська думка, «засадничий вираз людської природи, організованої в суспільство», безумовно вимагає «свободи висловлювання думок і позицій»²⁸.

У світлі вимог спільного добра, нас засмучує поведінка державних органів, які намагаються блокувати доступ до інформації – в інтернеті чи в інших засобах соціальної комунікації – тому що вони вважають її

²³ Там само, 11.

²⁴ «Novo millennio ineunte», 47.

²⁵ Іван Павло II. Послання на Всесвітній день миру, 2001, 10.

²⁶ Іван Павло II. «Centesimus annus», 47.

²⁷ «Gaudium et spes», 59.

²⁸ «Communio et progressio», 25, 26.

небезпечною чи незручною для себе; які прагнуть маніпулювати громадською за допомогою пропаганди й дезінформації або перешкоджають законній свободі слова й думки. Авторитарні режими у цьому сенсі є найбільшими злочинцями; але проблема існує також у ліберальних демократіях, де доступ до медіа з метою висловлення своїх політичних поглядів часто залежить від багатства, а політики та їхні радники топчуть правду і справедливість, фальшиво представляючи своїх опонентів і підмінюючи проблеми популістськими гаслами.

13. У новому середовищі журналістика зазнає глибоких змін. Поєднання нових технологій і глобалізації «розширило можливості засобів масової інформації, але також зробило їх уразливішими до ідеологічного та комерційного тиску»²⁹. І це так само стосується журналістики.

Інтернет – дуже ефективний інструмент швидкого переказування людям новин та інформації. Але економічна конкуренція і цілодобовий характер інтернет-журналістики спричинилися до гонитви за сенсацією і плітками, до злиття новин, реклами та розваг і до явного зниження якості серйозного репортажу та коментаря. Чесна журналістика має важливе значення для загального добра народів і міжнародної спільноти. Проблеми, які вже є явними в інтернет-журналістиці, мають якнайшвидше виправити самі журналісти.

Для багатьох є проблемою надмірна кількість інформації в інтернеті, велика частина якої не перевірена на достовірність і релевантність. Але нас турбує і те, чи люди не почнуть користуватися технічними можливостями цього знаряддя лише для того, щоб підганяти інформацію під себе лише щоб зводити електронні бар'єри перед невідомими ідеями. Це було б нездорове явище у плюралістичному світі, в якому людям треба зростати у взаєморозумінні. Хоч інтернет-користувачі повинні бути розбірливими й дотримуватись самодисципліни, вони не повинні доходити до крайнощів та відгороджуватися від інших. Вплив цього знаряддя на психічний розвиток і здоров'я також вимагає постійного вивчення, так само як і можливість того, що тривале занурення у віртуальний світ кіберпростору для деякого може бути шкідливим. Хоча є багато переваг, які ця технологія дає людям, щоб «створювати інформаційні пакети та послуги, призначені тільки для цих людей», але у зв'язку з цим «виникає неминуче питання – чи медійна аудиторія в майбутньому складатиметься з величезної множинності одиночних аудиторій?... На що перетвориться солідарність, у що перетвориться любов у такому світі?»³⁰

²⁹ Іван Павло II. Послання до журналістів на честь ювілею (4 червня 2000), 2.

³⁰ «Етика в комунікації», 29.

14. Поряд із питаннями, які стосуються свободи висловлення думок, правдивості та точності новин, а також обміну ідеями та інформацією, існує інший набір проблем, які породжує лібертаріанство. Ідеологія радикального лібертаріанства є помилковою, а водночас шкідливою для законного права вільно висловлюватись у служінні істині. Помилка полягає у звеличенні свободи до «тієї міри, що вона стає абсолютом, який відтак має бути джерелом цінностей... На цьому шляху зникає неминуча вимога істини, поступаючись місцем критеріям щирості, справжності та „буття в мирі з самим собою”»³¹. У такому способі мислення немає місця для справжньої спільноти, спільного добра і солідарності.

IV. Рекомендації і висновки

15. Як ми побачили, чеснота солідарності є мірилом служіння інтернету спільному благу. Саме спільне благо задає контекст для розв'язання етичного питання: чи медіа «діють на добро чи на зло»³²?

Відповідальність у цій царині поділяють численні особи і групи – наприклад, транснаціональні корпорації, про які ми вже згадували. Усі користувачі інтернету зобов'язані використовувати його свідомо та дисципліновано, для морально добрих цілей; батьки повинні керувати тим, як діти використовують інтернет, і контролювати їх.³³ Школи та інші навчальні заклади й програми для дітей та дорослих мають навчати розбірливо користуватися інтернетом в рамках загальної медіаосвіти, яка охоплювала б не лише оволодіння технічними навичками – тобто «комп'ютерну грамотність» і тощо – але навчила свідомо і критично оцінювати його зміст. Ті особи, чії рішення і дії є важливі для формування структури та змісту інтернету, мають особливо серйозний обов'язок виявляти солідарність у служінні спільному благу.

16. Слід уникати попередньої цензури з боку влади; «цензуру... треба застосувати тільки в крайніх випадках»³⁴. Але інтернет не є більше, аніж інші медіа, вилучений з-під влади розумних законних обмежень на пропаганду ненависті, поширення наклепів, на шахрайство, дитячу порнографію та порнографію загалом, інші злочини. Поведінка, яка є злочинною в інших контекстах, є злочинною і в кіберпросторі, а влада має обов'язок і право пильнувати за дотриманням норм. Можуть знадобитися також правові зміни щодо спеціальних «інтернет»-злочинів, таких як поширення

³¹ Іван Павло II. «Veritatis splendor», 32.

³² «Етика в комунікації», 1.

³³ Іван Павло II. Постсинодальне Апостольське звернення «Familiaris consortio», 76.

³⁴ «Communio et progressio», 86.

комп'ютерних вірусів, крадіжки особистих даних, що зберігаються на жорстких дисках, тощо.

Правові норми щодо інтернету потрібні, а найкращим є внутрішнє регулювання. «Щоб вирішити проблеми, спричинені нерегульованою комерціалізацією і приватизацією, не обов'язково встановлювати державний контроль над мас-медіа. Треба упорядкувати їхню діяльність відповідно до критерію громадської корисності та поставити їх під контроль громадськості»³⁵. Етичні кодекси в цій галузі можуть бути корисними за умови, що їх складають із серйозними намірами, у їх створенні та впровадженні беруть участь представники громадськості, а також, окрім заохочення для тих, хто провадить відповідний діалог, вони містять і відповідні заходи покарання за порушення, включно з публічним осудом.³⁶ Обставини іноді вимагають державного втручання: наприклад, шляхом створення медійних дорадчих інститутів, що представляють увесь спектр публічної думки.³⁷

17. Транснаціональний, незалежний від державних кордонів характер інтернету, а також його роль у глобалізації вимагають міжнародної співпраці при встановленні стандартів і створенні механізмів для досягнення і підтримування спільного блага.³⁸ Стосовно медіатехнології, як і в багатьох інших випадках, «існує гостра потреба у справедливості на міжнародному рівні».³⁹ Потрібні рішучі дії у приватному й державному секторах, щоб зменшувати, а врешті усунути цифровий розрив.

Багато складних питань, пов'язаних з інтернетом, вимагають міжнародного консенсусу: наприклад, як гарантувати конфіденційність особам та групам, які дотримуються законодавства, і водночас порушувати цю конфіденційність у випадку, коли сили безпеки вистежують злочинців та терористів; як захистити авторське право і права інтелектуальної власності, не обмежуючи доступу до матеріалів, що є суспільним надбанням, і як визначити, що саме є «суспільним надбанням»; як встановити та підтримувати бази інформації в інтернеті у вільному доступі для всіх користувачів інтернету різними мовами; як захистити права жінок у питанні доступу до інтернету та інших аспектів нових інформаційних технологій. Зокрема, термінового розгляду вимагає питання про те, як зменшувати цифрову прірву між інформаційно багатими та інформаційно бідними, в його технічних, освітніх та культурних аспектах.

³⁵ «Aetatis novae», 5.

³⁶ «Communio et progressio», 79.

³⁷ Там само, 88.

³⁸ Промова до Папської академії соціальних наук, 2.

³⁹ «Етика в комунікації», 22.

Сьогодні існує «наростання почуття міжнародної солідарності», яке створює, зокрема для ООН, «унікальну можливість сприяння глобалізації солідарності, даючи змогу Об'єднаним Націям послужити місцем зустрічі для держав та громадянських суспільств, а також місцем, де сходяться різні інтереси й потреби... Співпраця міжнародних установ та неурядових організацій може бути гарантією, що інтереси держав – хоч би й законні – та інтереси різних груп, що до них входять, не будуть здійснюватися чи захищатися коштом інтересів або прав інших народів, особливо тих, яким пощастило менше»⁴⁰. Тож маємо надію, що Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства, який має відбутися 2003 року, матиме позитивний вплив на обговорення цих питань.

18. Як ми вже зазначали, супутній до цього документ «Церква та інтернет» конкретно говорить про використання Церквою інтернету і про роль інтернету в житті Церкви. Тут ми хочемо тільки наголосити, що Католицька Церква, разом з іншими релігійними організаціями, повинна бути видимо й активно присутня в інтернеті та брати участь у громадському діалозі щодо його розвитку. «Церква не збирається накидати їм якісь певні рішення або певний вибір, проте вона хоче їм допомогти, окресливши етичні та моральні критерії, що стосуються цієї царини, а критерії ці треба шукати в цінностях і загальнолюдських, і саме християнських»⁴¹.

Інтернет може зробити надзвичайно цінний вклад у людське життя. Він може сприяти процвітанню і миру, інтелектуальному й естетичному розвитку, взаєморозумінню між народами і націями у глобальному масштабі.

Він також може допомогти людям у їхньому вічному пошукові розуміння себе. У кожній епосі, у нашій також, люди ставлять ті ж самі фундаментальні запитання: «Хто я? Звідки прийшов і куди йду? Чому існує зло? Що мене чекає після цього життя?»⁴² Церква не повинна нав'язувати відповідей, але вона може – і повинна – звідати світові правду, яку вона отримала; і сьогодні, як і завжди, вона пропонує одну, остаточну відповідь на найглибші життєві питання – Ісуса Христа, який «повною мірою розкриває, ким є людина, і показує їй високе її покликання»⁴³. Христос приніс увесь нинішній світ, також і світ медіа, в тому числі й інтернет – у зародку, але істинно – в кордони Божого Царства та поставив його

⁴⁰ Іван Павло II. Промова до Генерального секретаря ООН та Адміністративного комітету з координації Організації Об'єднаних Націй (7 квітня 2000), 2, 3.

⁴¹ «Aetatis novae», 12.

⁴² Іван Павло II. Енцикліка «Fides et ratio», 1.

⁴³ «Gaudium et spes», 22.

на служіння слову спасіння. Однак «очікування нової землі має не послаблювати, а радше посилювати турботу про доглядання цієї землі, де зростає те тіло нової людської сім'ї, яке вже може дати деякі зариси нового світу»⁴⁴.

Ватикан, 22 лютого 2002, День Престолу св. апостола Петра.

Джон П. Фолі, президент
П'єрфранко Пасторе, секретар

З англійської переклала **Наталія Гадьо**

⁴⁴ Там само, 39.